

„וביום השביעי תשבות“...

סאל שלמה גזית

אימונו, תרגולו וביצוע תמך גיראשיה-הקיץ הגדולים; שהרי רק אז היה הצבא בכוננות ובכיושר להלחם. ואם היתה השנה (כפי שאכן קרה בדרך-כלל) שנת-שלום — היה נפתח שוב אותו מחזור שנתי של אימון הגייסות, וחוזר חלילה.

היטלר הרס את המוסכמות. ב־7 במרס 1936 השתלט הצבא הגרמני על חבל-הריין, בניגוד להסכם לוקארנו. היה זה בניגוד לכל המקור בל עד לאותה תקיפה:

● בראש וראשונה, היה זה בטרם קיץ, שלא ב„עונת“ התרגולים הצבאיים;

● היתה זו הפתת-חזוה שלא קדמה לה תקיפה של מתיחות דיפלומטית;

● גרמניה לא ביצעה כל גיוס כללי (ויצור ין — הקף הכוח שהופעל באיתה הודמנות לא היה מאפשר לה כלל לעמוד במערכה);

● לא הוגש לפני-כן כל אולטימטום ל־ צרפת;

● הפעולה בוצעה עם שחר יום שבת — כל-מר בתחילתו של „סוף-שבוע“;

● ה־7 במרס נודמן ימים מספר לפני חופשות חג הפסחא;

● וחמור אולי מכל — היה זה ערב בחירות כלליות בצרפת, כאשר לא נמצא בה מנהיג המוכן לקבל החלטה גורלית כלשהי.

אך כיבוש חבל-הריין היה רק הראשון בשר רת צעדים אלה. היטלר, שדאג להקרות מחד

● אין לתקפן ספק לגבי תקיפות החלטתו של איתו גורם שבידיו הסמכות הבלעדית להפעיל את נשק-ההרתעה בעת הצורך;

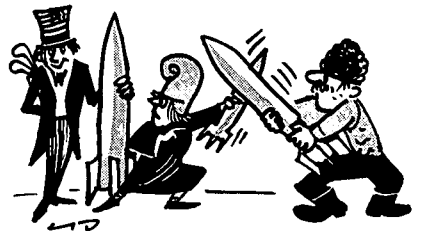
● התוקפן משוכנע כי כל יזמה שהיא מצדו — לא תצליח להפתיע — ולחסל באמצע עית ההפתעה את סכנת התגובה המידית.

הנחת לפוטיץ היא כי אכן מומש התנאי הראשון — שהרי בלעדיו לא תיתכן כל הרתעה. הבעיה העומדת, אפוא, בפני התוקף פן היא, כיצד להביא לידי אי-הפעלתו של נשק הרסני קיים. הסכנה עליה הוא מתריע במאמרו היא, שהתוקפנות תביצע במסיבות כאלה שתפתענה את המתגונן, לא תאפשרנה לו החלטה מידית על תגמול; ועד אשר יתאיש, יבין את המתרחש ויחליט מה שיהי ליט — יאתר את המועד.

הביסס להתרעתו זו טמון בהיסטוריה הקצרה של שלוש השנה האחרונות, הנסקרת במאמרו.

למעשה, עד עלות היטלר לשלטון לא הכירו באפשרות של מלהמה בין מדינות אלא, אם כן קדמו לה מתיחות דיפלומטית ממושכת. שלב „גיוס כללי“ של הצבאות — ולבסוף, אקט פורמאלי של הכרזת-מלהמה, לרבות ציון התאריך והשעה המדויקים לפרוץ פער לות האיבה. יתר על כן, מקובל היה שתחילת מלהמה, ועיקר ניהולה, יתכנו בקיץ בלבד לאחר המחזור השנתי של קליטת שנתון,

למעשה, כמעט ואין חילוקי דעות אידיאולוגיים בין ארצות-הברית לבין בעלות-הברית שבמערב-אירופה. הויכוח הוא בעיקר בשאלה מעשית — בידי מי להפקיד את הגנת המערב? הטענה האירופית גורסת כי אין לסמוך על „נשק-התגמול המסיבי“ שבידי ארה״ב, לאו דוקא מפני שנשק זה אינו יעיל ורבי-הרס, אלא בעיקר משום שהפעלתו מותנית בהחלטת נשיא אמריקאי — אשר תמיד יצטרך לשקול, האמנם כדאית ברלין, או אף

אירופה כולה, שיסבך למענו את ארצות-הברית במלהמה-גרעינית.

אל הטוענים כך מצטרף סופר ימי-צבאי צרפתי, תת-אדמירל (מילואים) לפוטיץ. אך נדמה כי הוסיף נימה חדשה ומענינת לויכוח. יתר על כן, ניתח וסקירתו — יש בהן ענין רב אף מחוץ למסגרת סוגית הויכוח האירופי-אמריקאי הלן.

אפקט-ההרתעה אותו שואפים להשיג מתבסס על שכנוע התוקפן הפוטנציאלי כי התגובה בה הוא מסתכן תהא תמיד עצומה וחמורה בהרבה מן היעדים אותם שואף הוא להשיג על-ידי תוקפנותו. אך אפקט-הרתעתי זה יורג רק אם יתמש מצב אשר בו:

● אין לתוקפן ספק לגבי תכונותיו הטכניות של נשק-ההרתעה המצוי בידך (לאמור — עצמתו הממשית של הנשק, טוח פעולתו, מידיות הפעלתו, דיוק פגיעתו ואמינותו הטכנית);

● במאמרו „ההתקפה תפתיענו“, בבטאון „ההגנה הלאומית“ של צרפת, אוג-ספט 1961.

הפתעה — מלה קצרה היא, אך גילווייה במלהמה, המביאים תכופות הכרעה, הנם רבי-פנים לאיך-ספור. סוג מקורי אחד — הפתעה עי „הרגלת“ האויב לאיום המתמיד, עד שאינו נדרך עוד כלל על משמרו — הודגם כיאור ב„מערכות“ קכ״ו. סאל ש. גזית מציג לפנינו את אזהרתו החמורה של תת-אדמירל א. לפוטיץ הצרפתי על סוג-הפתעות אשר כמה צבאות וארצות כבר למדו לקח מר וקטלני ממנו: הפתעה ביום המנוחה, ביום בו תשבות מכל-מלאכה, ביום-הג מקודש, בחופשת „סוף-השבוע“ המקודשת עתה לא-פחות; בקיצור — בשעות בהן יד ה„תורנים“ בכל, ומנגנני ההחלטה וההפעלה אינם כשרים או להגיב במלוא המידיות והפסקנות כפי שטיבה החמור של הסכנה מחייבן. כותב הסקירה מופיע כאן כ„מביא דברים בשם אומרם“, אך אין מידת ה„גאולה לעולם“, שיתכן כי צפונה היא באזהרות אלו, פוחתת משום-כך כמלוא-הנימה.

דש את הכוננות — ואת הליכוד המדיני נגדו — חזר והסביר השכם והערב לעולם כי פניו מועדות לשלום בלבד (ב' 31 בינואר 1937 טען כי „חלפה תקופת ההפתעות. השלום — זהו הנכס היקר ביותר לנו“; ואילו ב' 18 בנובמבר באותה שנה הצטדק — „מיה" סים לי כונות מדיניות שאין ל"י“). והנה, שנתיים לאחר „מעשה־הרייז“, בבוקרו של יום ראשון, ב' 12 במרס 1938, נכנסו הכוחות הגרמניים לוינה. העיתוי של יום ראשון כלל לא היה מקרי.

היעד הבא ל„טכניקה“ זו היה — צ'כוסלובקיה, „מקוצצת“. ב' 15 במרס 1939 פלש לתוכה הצבא הגרמני והשתלט על פראג. היה זה יום המישי דוקא — אך מבחינות רבות היו ההפתעה ועזות־המצח המורים פ" כמה מן הרגיל. ממש באותם ימים הגיעו לברלין נשיא צ'כוסלובקיה, הד"ר האכה, וש"רהחוזן שלו לניהול משאומתן דיפלומטי עם היטלר. ב' 1 אחר חצות נתפסו השניים כבני־ערובה — וכפו עליהם לטלפן מברלין לעמיתיהם שבפראג, ולהורותם על המנעות מכל התנגדות.

ההתקפה הנאצית על הארצות הסקאנדינאביות תכננה אף היא ל„סוף־השבוע“. ביום הראשון, ה' 7 באפריל, תקפו הכוחות הגרמניים את דניה ונורבגיה. נדמה כי הפתעתם של הנתי קפים הפעם היתה פחות ראויה לסליחה מכל היתר. שהרי לצורך מבצע זה נאלצו הגרמנים לרכז, ולהוציא את צי־המלחמה שלהם כולו למרחבי הים — צעד שאסור היה שיתבצע מבלי שהמודיעין של בעלות־הברית יגרו או יעמדו על משמעותו.

והאחרונה בסדרה זו — ההתקפה הגרמנית על רוסיה. היה זה ביום הראשון בשבוע, ה' 22 ביוני 1941 — בעוד השגריר הסובייטי בברלין נמצא מנהל, בשליחות מיוחדת מטעם סטאלין, משאומתן על „חידוש היחסים הטובים“ בין שתי המדינות. כ־3,000 מטוסים סובייטיים נתפסו חונים בשדות־התעופה, והושמדו שם.

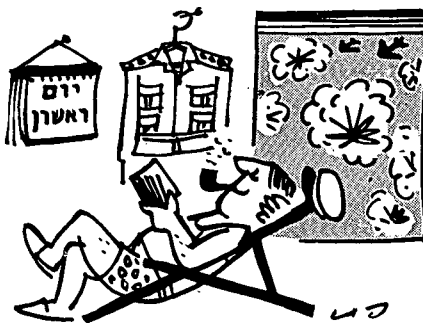
★

היפנים אף הם קלטו יפה יפה תורה זו. ביום השבת, ה' 6 בדצמבר 1941, נקלט שדר מטוקיו לקורסו, הנציג היפני המיוחד בושינגטון, לפיו נתבע זה להציג בפני ש"רהחוזן האמריקני תזכיר בן י"ד סעיפים בשעה 1 אחר הצהריים למחרת היום. השדר הועבר מטוקיו טיפירטיפין — וכך גם הגיע לידיהם של הקצינים־החורנים האמריקניים במחלקת־הפינאנח. במוצאי אותו יום, בשעה 9, פוענחו י"ג הסעיפים הראשונים — והובאו בפני נשיא

ארצות־הברית. משקרא רוזבלט את התרגום, אמר — „פירושו של דבר — מלחמה“. הארי הופקינס, שהיה לידו באותו מעמד, ניסה להמליץ על פעולה נמרצת — „יהיה זה המור אם לאור התרעה מוקדמת זו שבידינו נחמיץ את שעת הכושר ולא נקדים את ההתקפה הצפויה“. אולם מושגי „המשחק ההוגן“ היו טבועים עמוק מדי בטבעם. „אי־ננו יכולים“, השיבו הנשיא, „אנו ארץ דמוקרטית שוחרת־שלום“. אולם „התרדמה“ האמתית של „סוף השבוע“ היתה במטכ"ל האמריקני, אותה תשדורת שהנשיא פירשה מיד כ„מלחמה!“ — לא הועברה כלל על־ידי הקצינים־החורנים למפקדיהם.

למחרת, ביום הראשון, ב' 0915 ביקר ראש־מטה הצי במשרדו, ראה את השדר והגיע למסקנה שאין צורך להוציא פקודת כוננות מיוחדת (שכן סמך על התראת־כוננות־כללית שהוצאה עשרה ימים לפני־כן; אך „ידוע כי חוקף התראה כזו פוחת עם כל יום — וערך אמיתי ישנו רק לאועקת השעה האחרונה“, כדברי אדמירל לפיטצ'א).

ראש־המטה של הצבא נוהג היה בכל בוקר יום א' לרכב על סוס. ב' 1125 הגיע למשרדו ונחרד למקרא השדר. הוא הורה להוציא פקודת „מצב־הכן“ מידי לכל היחידות, אך כאמור, היה זה יום א' בעת שלום. התורנים — בקיאותם וכזשרם לא היו שלמים. הצפנת ההוראה גולה זמן. ההוראה שודרה ליחידות באמצעות שירות־המברקים האזרחי הרגיל — ומבלי שניתנה לה כל קדימה. הפקודה על „מצב־הכן“ הגיעה, איפוא, אל

נמל־הפנינים לידי גנרל שורט, המפקד באייר־הואי, כעבור 8 שעות — 6 שעות לאחר ההתקפה היפנית...

אולם „סוף־השבוע“ משפיע גם בדרג הטקטי. הקציני־החורן בנמל־הפנינים קיבל ידיעה מ־אישה־מכ"מ על גילוי מטוסים רבים הקרבים לאי. היה זה עוד (לפי השעון המקומי) לפני 7 בבוקר יום־הראשון — והלה פחד להעיר את מפקדו בשעה מוקדמת כזו. התראה אחרת, שאף היא לא זכתה לכל תגובה, באה

מספינת־משמר אמריקנית — שגילתה צוללת בפתח הנמל, תקפה אותה ודיוחה על התקרית.

★

המוגופול על פעולות „סוף־השבוע“ לא היה בידי גרמניה ויפן בלבד. בשחר יום־הראשון, ה' 8 בנובמבר 1942, נחת צבא בעלות־הברית בחופי צפון־אפריקה. ההפתעה היתה גדולה — והכוח הנוחת זכה להצלחות ראשונות חשובות לא־במעט בגלל העיכובים וההשהיות שחלו בתגובה הצרפתית.

דוגמה אחרת: נחיתת בעלות־הברית בחוף פרובנס, שבדרום־צרפת, בוצעה בשחר ה' 15 באוגוסט 1944 — יום „הג הקדושים“ — ומתקבל על הדעת כי הכוננות הגרמנית באותו יום נפלה אף מזו שב„סוף־שבוע“ רגיל.

לאחר תום מלחמת־העולם שוב חזרה פרשה כזו, כאשר ביום־הראשון ה' 25 ביוני 1950 — בשעה 0400 לפנות בוקר, ובגשם שוטף — חצו כוחות ה„צבא העממי“ של צפון־קוריאה את קו־הרוחב ה' 38 (גירסתם היתה שהנה יוצאים הם „להדוף את התוקפנים“ הדרום קוריאניים — וממילא באים לשחרר את קוריאה כולה מן הרודנות הריאקציונית ומן הפרו־אמריקנים).

מושג „סוף־שבוע“ הפך למוסד מקודש בעולם המערבי. כבר החל ביום־ששי בערב ועד ליום־שני בערב אין פעילות נורמאלית של המנגנון המדיני והצבאי. ההתפרקות היא פיסית ונפשית גם יחד. העליה ברמת־החיים מכפילה ומשלשת את צי־המכונניות — וממילא את מספר היוצאים בסוף השבוע מבתי־הם להתפרק מדאגות השבוע בכפר, במקום נופש או בכל מקום אחר; אך תמיד הרחק מביתם וממקום עבודתם ובחלק מן המקרים מסתלקים היוצאים אף מבלי להשאיר כחור בת כיצד והיכן להשיגם.

גורמים „קטנים“ כאלה — אשר באלפיהם וברבבותיהם מהווים הם רקע אוביקטיבי, הקובע את מידת־יכולתו המציאותית של המנגנון המנהלי, הטכני, והמשקי כאחד — ולא במעט, כפי שראינו, גם זה הצבאי — האם אינם מוצבים בצל על־ידי השאלות הגדולות והבוערות של זמננו, כגון: מה תהא החלטתו של הממונה הבלעדי על כוח־ההרתעה הטילי־גרעיני של המערב, אם „צבא־עממי“ זה או אחר יחצה בשחר יום־הראשון כלשהו את גבול ברלין, למשל? האמנם יהיה אזי מוכן, מבחינה פיסית ונפשית להגיב מיד? אין ספק שבמידה־מסוימת — וכי שהמדובר הוא בגילוי־תוקפנות „מוגבלים“

(סוף בעמ' 48)